

ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Актуальність. Проблема ефективності діяльності підприємства завжди посідала важливе місце серед актуальних проблем економічної науки. Зацікавленість нею виникає на різних рівнях управління економікою – від власників приватного підприємства до керівників державних установ. Поняття ефективності є однією з центральних категорій в економічній теорії та практиці. У будь-якому напрямі суспільного життя ефективність визначає доцільність дій господарюючого суб'єкта в економічній системі [2, с. 270].

Проблеми пов'язані з визначенням ефективності діяльності підприємств досліджено у наукових роботах вітчизняних та зарубіжних вчених, зокрема С. Ю. Вігуржинської, А. Н. Доброї, А. Ф. Іонової, А. І. Ільїна, Л. В. Пана, С. Ф. Покропівного, Н. Н. Селезневої та ін., проте недостатньо висвітленим залишається питання щодо вибору системи показників для визначення ефективності діяльності підприємства.

Мета дослідження: є аналіз факторів, які підприємство за будь-яким напрямком господарювання обов'язково повинно враховувати для коректної та повної оцінки ефективності його діяльності.

Основна частина. На сьогоднішній день, за результатами досліджень, проведеними Renaissance Worldwide та журналом CFO Magazine серед 200 найбільших західноєвропейських компаній, близько 50% компаній створюють власні системи оцінювання ефективності, які базуються виключно на системі фінансових показників. Понад 80% вітчизняних підприємств, при аналізі результатів своєї діяльності керуються виключно фінансовими показниками.

Звичайно, що оцінювання діяльності підприємств лише фінансовими показниками є найпростішим за доступом до інформації, як правило, оцінюється фінансова звітність підприємств: Баланс, Звіт про фінансові результати, Звіт про власний капітал, Звіт про рух грошових коштів та простотою методики розрахунків показників.

Однак, ми вважаємо, що обмежуючись виключно фінансовими показниками, може скластися хибне враження про ефективність або неефективність діяльності підприємства. Так, за результатами фінансової діяльності фірма може мати прибуток, який має тенденцію до зростання і базуючись виключно на цих показниках вважати власну діяльність ефективного і прийняти рішення про розширення виробничих потужностей у наступному році. Проте, за рік, на ринку може з'явитися фірма-новатор з удосконаленим продуктом-замінником, що може призвести до збиткової діяльності «ефективного» підприємства у наступному році.

Поряд із цим фінансові показники не можуть надати повної інформації про усі сфери діяльності організації; вони, як правило, не відображають

інформацію про проблемні чи позитивні фактори формування на підприємстві рівнів рентабельності, ліквідності, ділової активності тощо. Для цього необхідно володіти не фінансовою інформацією про смаки та уподобання споживачів, кваліфікаційний склад працівників, впровадження інновацій, ефективність діяльності конкурентів, імідж та репутацію організації тощо.

На сьогоднішній час, в умовах динамічного розвитку економіки, дедалі більшого значення набувають інформаційні технології та інтелектуальний капітал. Сьогодні конкурентні переваги набагато важче здобути лише за рахунок ефективного фінансового менеджменту та інвестицій у фізичні активи.

Здатність компанії мобілізувати і використовувати свої нематеріальні активи стає більш значущим фактором. В умовах жорсткої ринкової конкуренції інформаційного періоду найважливішим є довгостроковий розвиток, основні фактори якого – грамотне стратегічне управління, ефективність бізнес-процесів, капітал компанії, втілений у знаннях і кваліфікації співробітників, здатність організації утримувати і залучати нових клієнтів, корпоративна культура тощо.

Для точного, більш повного та об'єктивного визначення ефективності власної діяльності підприємство повинно враховувати всі сфери та напрямки господарювання, а також розцінювати своє положення на ринку зі сторони конкурентів, споживачів, держави, постачальників та інших суб'єктів ринку.

Найвідомішою системою показників оцінювання та стратегічного управління діяльністю організації, яка поєднує фінансові та не фінансові індикатори, є Збалансована система показників (Balanced Scorecard – BSC) Нортон-Каплана. Початок її розробки датується 1990-м роком, коли Nolan Norton Institute – дослідницький центр всесвітньо відомої аудиторсько-консалтингової компанії KPMG Peat Marwick розпочав вивчення проблем ефективності управління та пошук інструментів її підвищення.

Система Нортон і Каплана дозволяє менеджерам представити бізнес у чотирьох проекціях, тобто передбачає відповіді на чотири запитання (рис. 1).

Крім цього BSC розглядається як система стратегічного управління діяльністю підприємства, що дозволяє доводити до нижчих рівнів стратегічні показники вищого рівня управління.

Збалансована система показників характеризується багатьма перевагами: вона містить цільові показники, які охоплюють усі стратегічно важливі сфери діяльності організації (фінанси, ринок, виробництво та інновації); формує причинно-наслідкові зв'язки між усіма групами показників; служить інструментом для реалізації стратегій організації та підвищення інформаційного забезпечення прийняття управлінських рішень; формує індикатори (20-25 показників) – орієнтири для управління організацією тощо.

Чотири проекції Каплана і Нортон («Фінанси», «Маркетинг», «Персонал», «Бізнес-процеси») являють собою швидше організаційну структуру, ніж обмежену схему. Залежно від конкретної ситуації компанії можуть доповнити модель, ще однією або двома таблицями. Як приклад вдалого

розширення класичної моделі Каплана і Нортонна можна назвати досвід компанії Nova Chemical (м. Калгарі, Канада), яка включила до структури BSC ще одну «перспективу» (блок показників) під назвою «Соціальна сфера» [3, 59].

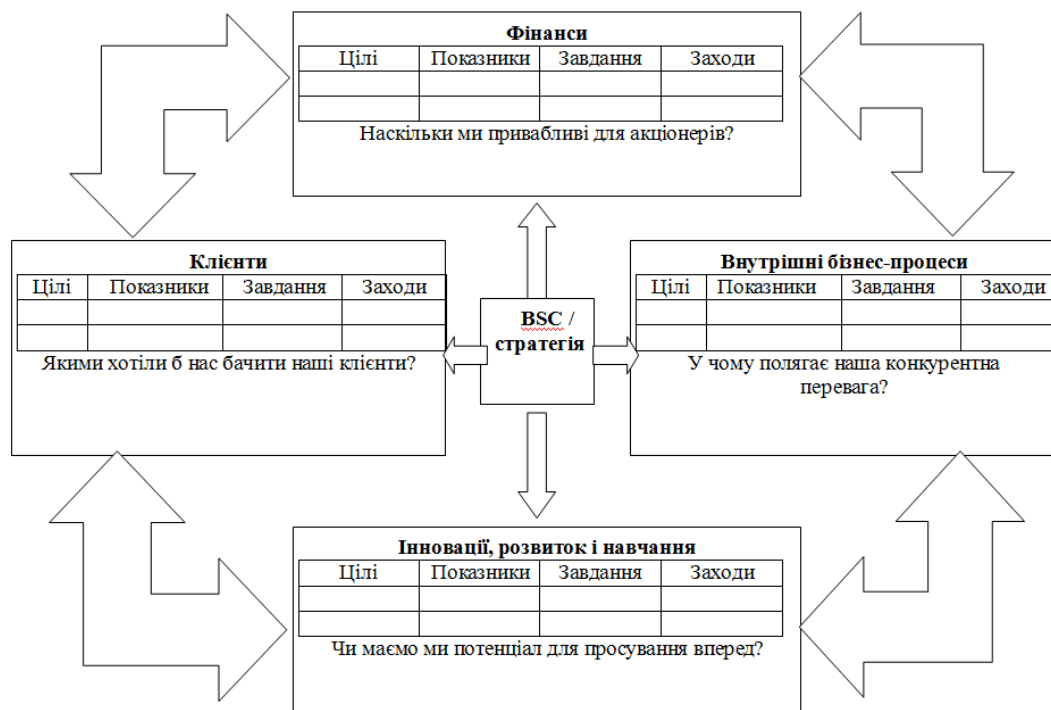

Рисунок 1 – Збалансована система показників (BSC)

Висновки. В сучасних умовах господарювання, важливою умовою підвищення ефективності діяльності будь-якого підприємства є всебічна оцінка показників його діяльності, яка б враховувала всі напрямки діяльності та специфічні особливості підприємства.

Бібліографічний список

1. Вігужинська С. Ю. Економіка підприємства. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://inpos.com.ua/80>
2. Оганян Г. А. Політична економія. Навч. посіб. / Г. А. Оганян, В. О. Паламарчук, А. П. Румянцев та ін.; За заг. ред. Г. А. Оганяна. – К.: МАУП, 2003. – 520 с.: іл. – Бібліогр.: с. 515-517.
3. Пан Л. В. Збалансована система показників як інструмент ефективного управління стратегією організації // Наукові записки. Том 21. Економічні науки. – НаукМА. – 2004. – 70 с